

Wat is nodig voor verantwoorde linguïstische arbeidsbemiddeling?

Noodzakelijke werkzaamheden en deskundigheid bij de voorbereiding en uitvoering van een zorgvuldige contra-expertise bij de taalanalyse van asielzoekers

Dr. Jan D. ten Thije

Senior lecturer verbonden aan het Departement Nederlandse taal en cultuur / Utrecht Institute for Linguistic (UiL-OTS) van de Universiteit Utrecht

Utrecht, 2 juli 2009

1. Inleiding

In het kader van de beroepsprocedure van de heer X tegen de afwijzing door het COA van de vergoeding van zijn contra-expertise heeft zijn advocaat, de heer mr. Verbaas mij als linguïst gevraagd een onafhankelijk antwoord te geven op de volgende vragen:

Welke werkzaamheden dienen volgens u te worden verricht voor een contra-expertise taalanalyse, naast het beluisteren door de deskundige van de door de IND gemaakte bandopname, en kunt u aangeven wie deze werkzaamheden zal moeten uitvoeren (kan dit door iemand anders dan een taalwetenschapper worden gedaan) en hoeveel tijd hiermee gemoeid zal zijn?

Voor de beantwoording van deze vragen zal ik eerst mijn linguïstische expertise op het gebied van de taalanalyse toelichten. Vervolgens bespreek ik de procedure van de taalanalyse en ga ik in op vier valkuilen die de zorgvuldigheid en betrouwbaarheid van de uitvoering van de taalanalyse systematisch in gevaar brengen. De werkzaamheden in het kader van contra-expertise moeten in het licht van het vermijden van deze valkuilen worden beoordeeld. Tot slot doe ik een inschatting over de verwachte tijdsbesteding van deze werkzaamheden.

2. Linguïstische expertise

Mijn expertise op het gebied van taalwetenschap, discourse analysis en in het bijzonder de taalanalyse is gebaseerd op de volgende feiten: afgestudeerd algemeen taalwetenschapper aan de Universiteit van Amsterdam in 1983; verdediging van mijn proefschrift over interculturele communicatie aan de Universiteit van Utrecht in 1994; werkzaam als Hochschuldozent Interkulturelle Kommunikation aan de Technische Universität Chemnitz in de periode 1996-2002 (met o.a. onderzoek naar de communicatie in de 'Ausländerbehörde', vgl. Porila & ten Thije 2008); gasthoogleraar bij het Institut für Angewandte Sprachwissenschaft, Universität Wien in 2002; senior lecturer aan de Universiteit Utrecht, vanaf 2002. In de laatste functie begeleidde ik vele bachelor- en masterwerkstukken op het gebied van de taalanalyse (o.a. Bronsdijk 2006). In dat kader heb ik contacten opgebouwd en onderhouden zowel met het Bureau Land en Taal (IND) als met De Taalstudio te Amsterdam. Ik was medeorganisator van en deelnemer aan verschillende internationale conferenties over de taalanalyse: Limerick 2006, Utrecht

2007, Gerzensee 2007 en Amsterdam 2007. In november 2007 en 2008 was ik docent in het kader van postacademisch onderwijs aan de Radboud Universiteit te Nijmegen over de taalanalyse. Eenmaal ben ik opgetreden als contra-expert in een zaak waarin de interculturele communicatie tijdens het taalanalyse-interview zo verstoord was geraakt dat onvoldoende materiaal beschikbaar kwam voor een verantwoorde taalanalyse. Ik ben extern begeleider van o.a. een PHD Project aan de Universität Hildesheim over ‘Interkulturelle Kommunikation in den Ausländerbehörden’. De relevante publicaties van mijn hand over taalanalyse, institutionele - en interculturele communicatie staan in de lijst met referenties (zie ook mijn website <http://www.let.uu.nl/~Jan.tenThije/personal/>).

3. Kern van mijn betoog

De afwijzing van het COA van het verzoek tot onkostenvergoeding (zie voornoemd schrijven van het COA) ten behoeve van de contra-expertise wordt gemotiveerd door een bespreking van de afzonderlijke werkzaamheden, die De Taalstudio verricht in het kader van de contra-expertise. Alle door De Taalstudio opgevoerde werkzaamheden in de zgn. eerste fase van de contra-expertise worden als onnodig afgewezen. Slechts één van de activiteiten vindt het COA wel acceptabel en wel: het bepalen van de deskundige die in de tweede fase het dossier zou moeten beoordelen. Het COA stelt: “Het COA acht dit een reële kostenpost, echter van geringe aard. Deze activiteit, welke het COA als kernactiviteit van De Taalstudio beschouwt – het koppelen van de juiste deskundige aan de taal welke aan de analyse ten grondslag heeft gelegen – is daarom verdisconteerd in het totaalbedrag, zoals vermeld in de berekening op pagina 4.” (voornoemde brief blz. 3).

De strekking van mijn betoog is de volgende: Als de COA ‘het koppelen van de juiste deskundige aan de taal welke aan analyse ten grondslag heeft gelegen’ aanvaardt als kernactiviteit, dan accepteert zij **noodzakelijkerwijs** de andere opgevoerde activiteiten. Het isoleren van een administratieve beslissing van de inhoudelijke afwegingsprocedure – het gaat immers om een **juiste** koppeling - is binnen een administratieve organisatie als de COA uit kostenoverweging wellicht te begrijpen, maar is in strijd met de noodzakelijke zorgvuldigheid van het uitvoeren van een contra-expertise.

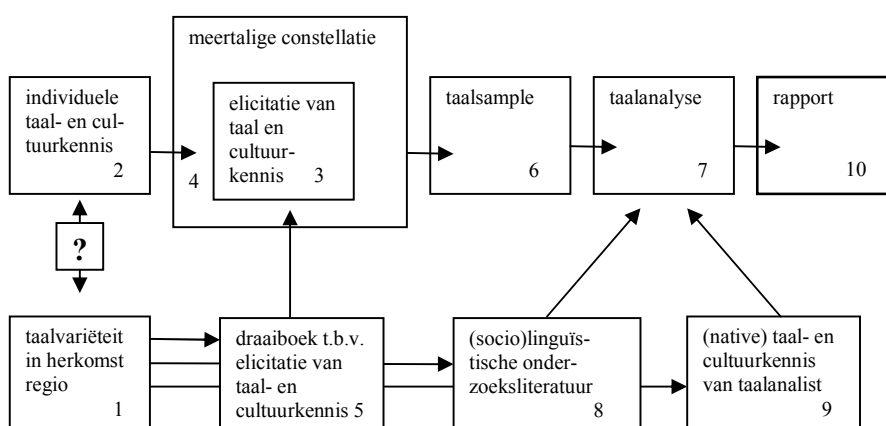
Ter adstructie wil ik verwijzen naar de werkzaamheden van een *agency voor hoogwaardige arbeidsbemiddeling*: bij het zoeken naar een geschikte *kandidaat* voor een *vacature* in een organisatie is het niet een kwestie van een eenvoudige greep uit de kaartenbak om een *persoon* aan een *positie* te koppelen. De *agency* doet vier dingen: (1) men inventariseert de *competenties* van het *potentieel beschikbare* of *te acquireren personeel*; (2) men bepaalt de specifieke door de functionaris uit te voeren taken; en (3) men analyseert de *kwalificaties* die nodig zijn voor het succesvol uitvoeren van deze taken. Alleen op basis van dit vooronderzoek kan (4) een *matching* plaatsvinden, die *uitzicht* biedt op een hoogwaardige *taakvervulling* door de aan te stellen functionaris.

Conclusie: als de COA een ‘juiste koppeling’ als kern aanvaardt, zal ze alle opgevoerde werkzaamheden moeten aanvaarden. Deze werkzaamheden zijn namelijk noodzakelijk om de **juistheid** van de koppeling te garanderen. Op basis van linguïstische argumenten zal ik hieronder als mijn standpunt naar voren brengen dat alle opgevoerde

werkzaamheden van De Taalstudio noodzakelijk zijn voor een zorgvuldige contra-expertise.

4. Procedure taalanalyse

Voor een goed begrip van de noodzakelijke werkzaamheden in de contra-expertise is het zinvol te beginnen met een korte uiteenzetting van de taalanalyse zelf. Op basis daarvan is het mogelijk toe te lichten en aan te geven hoe in de contra-expertise op het vermijden van deze valkuilen wordt geanticipeerd. In de recente artikelen (ten Thije 2007, 2008) bespreek ik een model dat de belangrijkste stappen in de taalanalyse systematisch weergeeft. Het ziet er als volgt uit:

Ten Thije (2007) *Taalanalyse naar Nederlands model*

Ter toelichting schrijf ik:

“Bovenstaand model vat de procedure van de taalanalyse (naar Nederlands model) kort samen. Doel is de asielzoekers de gelegenheid te geven twijfel weg te nemen over de door hen opgegeven herkomst. De vooronderstelling achter de procedure is dat van een vreemdeling die daadwerkelijk in een bepaald gebied is opgegroeid verwacht mag worden dat hij ten minste één van de taalvarianten spreekt die gangbaar zijn in dat gebied (1), en dat hij die spreekt (2) zoals die taal in dat gebied gesproken wordt. Daarnaast wordt hij geacht culturele kennis over deze streek te bezitten. Om dat te controleren wordt het *taalanalyse-interview* (3) georganiseerd. Om de standaardisering en betrouwbaarheid te bevorderen heeft de IND een gedetailleerd - niet openbaar - *Draaiboek Taalanalyse* (5) opgesteld voor haar ambtenaren. Het taalanalyse-interview vindt plaats in een meertalige constellatie (4): de IND-ambtenaar spreekt Nederlands en de asielzoeker in de regel niet. Er is een tolk aanwezig om te vertalen. In de eigenlijke *taalanalyse* (7) beoordeelt een *taalanalist* het verzamelde *taalsample* (een audio-opname van het gesprek) (6). De taalanalist werkt onder verantwoordelijkheid van een linguïst die

in vaste dienst is van de IND. De taalanalist wordt vooraf uitvoerig getest op zijn geschiktheid als taalanalist, waarbij o.a. zijn kennis van de relevante taalvarianten en van de taalsituatie in het betreffende gebied wordt getoetst. Voor de taalanalyse kunnen de taalanalisten gebruik maken van linguïstische beschrijvingen uit literatuur over de taalvariëteit (zoals fonetische, morfologische, syntactische en lexicale kenmerken). In hun rapporten wordt echter zelden naar vakliteratuur verwezen (8). Zij baseren hun oordeel op hun eigen taal- en cultuurkennis als *native speaker* van de desbetreffende taalvariant (9). De taalanalist legt zijn bevindingen vast in een schriftelijk rapport en bespreekt dit met de linguïst van de BLT. Bij deze controle kunnen de linguïsten ook het asiëldossier en de IND-interne documentatie betrekken. Zij hebben ook inzage in ambtsberichten van het ministerie van buitenlandse zaken over de veranderingen in de stand van zaken in relevante regio's. Uiteindelijk stelt BLT een advies op voor de IND, dat één van de argumenten is bij de besluitvorming over de asieltoekenning." (ten Thije 2008, 124)

Tegen de achtergrond van deze systematische beschrijving van de institutionele procedure van de taalanalyse wil ik ingaan op de kernvraag die gesymboliseerd wordt door het vraagteken in het vak tussen (1) en (2). Deze kernvraag gaat namelijk uit van de vooronderstelling dat het überhaupt mogelijk is om een relatie te leggen tussen enerzijds het taalgebruik van een individuele asielzoeker en de taalvariëteit(en), die in een bepaalde regio gesproken wordt of worden. Dat is in de (socio)linguïstiek een niet zonder meer aanvaardbaar standpunt. In dit verband kan naar de zogenaamde 'Guidelines for the Use of Language Analysis in Relation to Questions of National Origin in Refugee Cases' verwezen worden (gecit. in: Zwaan 2008, Bijlage III). Deze Guidelines zijn inmiddels door twaalf taalwetenschappelijke beroepsverenigingen over de hele wereld geaccepteerd. De opstellers schrijven: "In some cases, language analysis CAN be used to draw reasonable conclusions about the country of socialization of the speaker (ibid, 1). Het gaat mij hier om de formulering "in some cases". Dat betekent dat de toepasbaarheid van de taalanalyse geen vanzelfsprekendheid is. Het is niet zinvol deze discussie hier in het algemeen samen te vatten, wel is het zinvol de principiële linguïstische problemen met de koppeling tussen het taalgebruik van een individu en diens herkomst uit een bepaalde regio er uit te filteren en aan te geven hoe deze de betrouwbaarheid van de taalanalyse fundamenteel kunnen beïnvloeden. Ik vat deze samen in vier valkuilen. Aan de hand van deze vier valkuilen licht ik toe waarom de werkzaamheden als voorgesteld door De Taalstudio moeten worden uitgevoerd om te komen tot een verantwoorde contra-expertise.

5. Valkuil 1: Een landsgrens is een taalgrens

De landen in Europa hebben in de achttiende en negentiende eeuw elk een standaardtaal gekozen en ontwikkeld. Eén taalvariëteit werd als nationale standaard gekozen en in alle sectoren van de samenleving doorgevoerd. Dat wordt wel het 'Project Natie' genoemd (Anderson 1988, gecit. in Ehlich 2005, 109). Als gevolg van dit historische project kan men voor Europa stellen dat er een koppeling bestaat tussen een natiestaat en een

standaardtaal. Dientengevolge kan men zeggen dat ten principale landsgrenzen met taalgrenzen corresponderen. In de praktijk zijn er in Europese landen allerlei afwijkingen en nuances, maar dit laat onverlet dat de correspondentie tussen landsgrens en taalgrens de basis vormt van de Europese cultuur en van een gemeenschappelijk Europese ideologie. De huidige Europese taalpolitiek heeft bijvoorbeeld als basis dat de standaardtalen van alle aangesloten landen gelijk zijn.

Het is dit basisconcept dat ten grondslag ligt aan de uitwerking van taalanalyse, namelijk het idee dat het mogelijk is om een correspondentie vast te stellen tussen iemands spraak en de regio of het land waar hij vandaan komt. Bij toepassing van de taalanalyse bij mensen van buiten Europa leidt dit echter tot een fundamenteel probleem. In vele landen waar asielzoekers vandaan komen, heeft nooit een vergelijkbare standaardisatie van taal plaats gevonden. De landsgrenzen in Afrika zijn destijds op de Europese koloniale tekentafels getrokken zonder acht te slaan op de plaatselijke taalgemeenschappen. Anders dan Europese landen zijn landen in Afrika en Azië principieel meertalig en hun bewoners spreken in meerderheid twee of meer talen. Daar komt bij dat het linguïstisch onderzoek naar de meertaligheid en taalverandering in deze landen niet zo goed gedocumenteerd is als in Europa. Van vele dialecten in deze regio's bestaat geen uitvoerige documentatie.

Deze problematiek is de Immigratie en Nationalisatie Dienst en met haar het Bureau Land en Taal natuurlijk niet onbekend. In haar werkwijze wordt nadrukkelijk gesproken over *regio* en niet over *natiestaat*. In de Vakbijlage Taalanalyse stelt BLT: "Taalanalyse gaat uit van de volgende vooronderstelling: als iemand het grootste deel van zijn leven in een bepaald gebied heeft doorgebracht, en met name zijn jeugd (waarin vroege taalverwerving plaatsvindt), mag verwacht worden dat hij ten minste één van de taalvarianten spreekt die in dit gebied gangbaar zijn (BLT in: Zwaan 2008, Bijlage I,1). BLT stelt nadrukkelijk dat de taalanalyse geen nationaliteitstoets of identiteitstoets is. De vraag welke varianten en hoe de asielzoeker deze taalvarianten spreekt, wordt door BLT gekoppeld aan het dialect van de vreemdeling. Hierover schrijft BLT: "Met 'dialect' wordt hier bedoeld een regionale (dus geografisch plaatsbare) taalvariant." (ibidem) Het BLT houdt rekening met de meertaligheid van regio's, waar de asielzoekers veelal vandaan komen: "Voor veel taalgebieden waarvoor Bureau Land en Taal taalanalyses uitvoert geldt overigens dat meertaligheid eerder norm is dan uitzondering. (...) Het is dan ook van cruciaal belang dat de vreemdeling tijdens het taalanalysegesprek expliciet de gelegenheid krijgt om alle talen te spreken die hij zegt te beheersen (m.u.v.) het Nederlands." (ibidem)

Uit het gebruik van de term 'geografisch plaatsbare' taalvariant blijkt dat de rationale van de taalanalyse uiteindelijk teruggaat op de hierboven uiteengezette historisch principes van het Europese beoordelingsmodel. Het is echter ook duidelijk dat BLT zich rekenschap geeft van de structurele meertaligheid in de herkomstlanden en van de noodzaak hier in de taalanalyse rekening mee te houden. Het veronachtzamen van de structurele taalvariatie en de daarmee samenhangende meertaligheid van de landen waar asielzoekers vandaan noem ik de eerste valkuil van de taalanalyse.

De Taalstudio hanteert bij de inrichting van haar contra-expertise een vergelijkbaar – maar iets ander – uitgangspunt dan het BLT. De Taalstudio baseert zich daarbij op de eerder genoemde 'Guidelines' (gecit. in: Zwaan 2008, Bijlage III.) Daarın wordt zoals ik hiervoor al aanhaalde een voorzichtiger standpunt ingenomen over de

toepasbaarheid van de taalanalyse. De opstellers schrijven: “In some cases, language analysis CAN be used to draw reasonable conclusions about the country of socialization of the speaker.” Deze ‘country of socialization’ wordt vervolgens als volgt omschreven: “This refers to the place(s) where the speaker has learned implicitly and/or explicitly, how to be a member of a local society, or of local societies. The way that people speak has a strong connection with how and where they were socialized: that is, the languages and dialects spoken in the communities in which people grow up and live have a great influence on how the speak” (ibidem, 1). Daar waar BLT de *geografische regio* als uitgangspunt neemt voor de taalanalyse, neemt De Taalstudio de *community of communities* waar de asielzoeker van deel uit heeft gemaakt als uitgangspunt. In beide gevallen gaat het erom dat de spraak van de asielzoeker consistent moet zijn met de taalvariatie in de regio: standaard of niet standaard.

Deze uitgangspunten doen recht aan de systematische meertaligheid en taalverandering in de regio’s waar asielzoekers vandaan komen. Deze blijken in de voorbereiding en de uitvoering van de contra-expertise ook van groot belang. De contra-expertise kan zich namelijk niet beperken tot een simpele kopie van de taalanalyse van de IND, maar moet vanuit een linguïstisch gefundeerd vooronderzoek naar de regionaal en historisch bepaalde meertaligheid een eigen beoordelingskader mogelijk maken. Dat betekent dat extra informatie over de taalsituatie moet kunnen worden ingewonnen, zodat beoordeeld kan worden of een taalanalyse in een bepaalde case überhaupt wel mogelijk is. Bovendien moet beoordeeld worden of de talige expertise die door de IND is ingezet wel voldoende is geweest om recht te doen aan de complexiteit van de meertaligheid. Op basis van nieuw ingewonnen informatie, kan het zijn dat de vraagstelling die aan de basis van de taalanalyse ligt, moet worden heroverwogen of aangepast, aangezien BLT bij haar analyse aspecten van taalvariatie of meertaligheid over het hoofd heeft gezien.

Tegen deze achtergrond is het duidelijk dat onderstaande werkzaamheden van De Taalstudio als noodzakelijk onderdeel van de voorbereiding van de contra-expertise moeten worden opgevat:

- In kaart brengen van migratiegeschiedenis van de asielzoeker. Verwerken van gegevens over de levensloop van de betrokken asielzoeker en diens gestelde herkomst, vergelijking van deze gegevens met gedetailleerde interne en externe bronnen en specifieke informatie inwinnen bij onafhankelijke deskundigen.
- Opstellen van het verwachte taalprofiel van betrokkene in het licht van diens gestelde levensloop.
- Beoordelen van de argumenten in de taalanalyse van BLT.
- Vaststellen of er aanvullende informatie nodig is voor het onderzoek in de tweede fase. Beoordelen van de kwalificaties ter zake van de analist en de linguïst die de taalanalyse van het BLT hebben uitgevoerd.
- Vaststellen wat de vraagstelling van het taalonderzoek kan zijn.

Deze werkzaamheden beogen de hierboven geschetste problemen die samenhangen met de eerste valkuil tot een minimum te beperken en een zorgvuldige taalanalyse te bevorderen. Deze werkzaamheden betreffen taalkundig bronnenonderzoek en het interpreteren van taalkundige gegevens. Daarom veronderstellen deze werkzaamheden geschoolde linguïstische expertise en zijn niet als administratieve of juridische activiteiten af te handelen.

6. Valkuil 2: De actuele spraak van de asielzoeker is een directe en constante afspiegeling van de taal die hij als eerste leerde (L1)

De tweede kernvraag die met het vraagteken tussen (1) en (2) wordt aangeduid is de vooronderstelling dat de actuele spraak van de asielzoeker een directe en constante afspiegeling is van de taal die hij als eerste leerde (L1). Het BLT neemt hierover een genuanceerd standpunt en ik verwijs daarvoor naar eerder vermeld citaat, namelijk dat “als iemand het grootste deel van zijn leven in een bepaald gebied heeft doorgebracht, en met name zijn jeugd (waarin vroege taalverwerving plaatsvindt), mag verwacht worden dat hij ten minste één van de taalvarianten spreekt die in dit gebied gangbaar zijn” (BLT in: Zwaan 2008, Bijlage I,1).

De opbrengst van vele studies naar taalverwerving in meertalige situaties laat zien dat er zeker een relatie is tussen actuele spraak en de eerste verworven taal. Daar moet echter meteen bij gemeld worden dat vele taalwetenschappelijke studies overtuigend een reeks verschijnselen hebben bloot gelegd die hierbij in acht moeten worden genomen. De ‘Guidelines’ geven hiervan een systematische opsomming (vgl. Guidelines 8, 9, 10 en 11 gecit. in: Zwaan 2008, Bijlage III, 3-5). In eerste plaats moeten we ervan uitgaan dat de asielzoeker in de regel afkomstig is uit een meertalige taalsituatie en bijgevolg waarschijnlijk beschikt over de vaardigheid in meerdere talen. In de tweede plaats heeft onderzoek laten zien hoe individuele taalgebruikers over de jaren heen hun eerste taal kunnen verliezen. In de derde plaats verandert het taalgebruik van mensen als gevolg van het taalcontact met andere taalvariëteiten. Er kan interferentie optreden tussen beide variëteiten. Er kan sprake zijn van code-mixing of het ontstaan van tussentalen ook wel interlanguages genaamd. De conclusie uit een uitgebreid socio- en psycholinguïstische onderzoekstraditie is dat actuele spraak een afspiegeling is van de talige socialisatie van de taalgebruiker, waarbij allerlei sporen van zijn migratie in de kleinste onderdelen van de spraak zijn terug te vinden.

De taalanalyse is een eenmalige *synchrone* beschrijving van dit *diachrone* taalverwervings- en/of taalverliesproces. Daarbij speelt ook een rol dat het moment van de taalanalyse varieert ten opzichte van het moment van de vlucht, zodat het contact met de Nederlandse taal van invloed is op materiaalverzameling tijdens de procedure. Het is dus van cruciaal belang voor een zorgvuldige taalanalyse om na te gaan of er systematisch aandacht is voor een reflectie op de individuele complexiteit van de taalgeschiedenis van de asielzoeker. Het veronachtzamen van de reflectie op het verschil tussen de *synchrone* beschrijving en het *diachrone* proces noem ik de tweede valkuil in de taalanalyse.

Tegen deze achtergrond is het duidelijk dat onderstaande werkzaamheden van De Taalstudio als noodzakelijk onderdeel van de voorbereiding van de contra-expertise moeten worden opgevat:

- Opstellen van het verwachte taalprofiel van betrokkene in het licht van diens gestelde levensloop.
- Bepalen over welke taal of talen het onderzoek moet gaan.
- Per taal (in veel zaken is meer dan een taal relevant voor de taalanalyse) beoordelen van de kwaliteit en de kwantiteit van de spraak die beschikbaar is op de opname van het taalanalyse-interview.

- Vaststellen of een aanvullende bandopname noodzakelijk is.
- Het opstellen van een Plan van Aanpak voor de asielzoeker of diens gemachtigde waarin de mogelijkheden van een contra-expertise per zaak helder uiteen gezet worden.

Bij elke asielzoeker moet opnieuw nagegaan worden of en hoe een koppeling gemaakt kan worden tussen de taalvariatie in de regio waar hij vandaan zegt te komen en de factoren die in de loop van zijn leven zijn actueel taalgebruik hebben kunnen bepalen. Deze werkzaamheden beogen de hierboven geschetste problemen die samenhangen met de tweede valkuil tot een minimum te beperken en een zorgvuldige taalanalyse te garanderen. Deze werkzaamheden zijn gezien hun taalwetenschappelijke oriëntatie alleen door geschoolde linguïsten uit te voeren.

7. Valkuil 3: Observer's paradox: de registratie van natuurlijk taalgebruik beïnvloedt de kwaliteit ervan

De derde valkuil betreft een algemeen methodologisch probleem voor elk (taal)wetenschappelijk onderzoek dat 'natuurlijk' taalgebruik bestudeert. Onderzoekers willen de kenmerken van taal in zijn authentieke setting onderzoeken, maar door het registreren is de situatie niet meer natuurlijk en veranderen de kenmerken van het taalgebruik dat men onderzoeken wil. William Labov heeft dit de *observer's paradox* genoemd en omschrijft deze als volgt "the aim of linguistic research in the community must be to find out how people talk when they are not being systematically observed; yet we can only obtain this data by systematic observation." (Labov, 1972: 209).

Deze observer's paradox doet zich ook gelden in procedure van de taalanalyse. Het taalanalyse-interview (vak 3 in bovenstaand model) is gericht op de elicitering van authentiek taal materiaal van de asielzoeker. Bronsdijk (2006) beschrijft een reeks specifieke factoren die het gevolg zijn van de observer's paradox.

Tijdens het taalanalyse interview worden tegenstrijdige doelen nagestreefd, namelijk enerzijds het controleren van de culturele kennis van asielzoeker en anderzijds het eliciteren van zijn natuurlijke taalgebruik. De vragen ter controle van de culturele kennis werken als examen vragen. Het beantwoorden van examen vragen is in de regel niet bevorderlijk voor het vrije spreken van de geëxamineerde, in dit geval de asielzoeker.

De inzet van een tolk kan soms belemmerend werken voor de elicitering van het natuurlijk taalgebruik bij de asielzoeker. Niet altijd spreekt de tolk de taalvariëteit van de asielzoeker, zodat deze zich aanpast (ook wel accommodatie genoemd) aan de variëteit van de tolk. Soms beheerst de tolk niet alle taalvariëteiten die de asielzoeker zou willen uitdrukken, zodat onvoldoende divers taal materiaal verzameld kan worden. Uit mijn onderzoek (ten Thije 2008) naar de uitingen van tolken in taalanalyse-interview blijkt dat zij verschillende interactiestrategieën hanteren, waardoor er soms een onduidelijke interactiestructuur ontstaat, zodat de asielzoeker in verwarring kan raken over de verwachtingen ten aanzien van zijn inbreng en geremd wordt in zijn taalgebruik.

Samenvattend is het eliciteren van natuurlijk taal materiaal binnen de taalwetenschap een onderkend methodologisch probleem. Het is niet onoplosbaar, maar de onderzoeker moet zich goed bewust zijn van de beperkingen van zijn methode en

voortdurend controleren waar de betrouwbaarheid en de validiteit in het gedrang komen. Het veronachtzamen van een reflectie op deze methodologische problemen beschouw ik als de derde valkuil. Onderstaande werkzaamheden van De Taalstudio moeten daarom als noodzakelijk onderdeel van de voorbereiding van de contra-expertise worden opgevat:

- Vaststellen of er aanvullende informatie nodig is voor het onderzoek in de tweede fase.
- Per taal (in veel zaken is meer dan een taal relevant voor de taalanalyse) beoordelen van de kwaliteit en de kwantiteit van de spraak die beschikbaar is op de opname van het taalanalyse-interview.
- Vaststellen of een aanvullende bandopname noodzakelijk is

Bij elke asielzoeker moet de aangeleverde audio-opname worden afgeluisterd om de aanwezigheid van de te verwachte taalvariatie te beoordelen en een inschatting te maken wat de invloed van de opnamesituatie is geweest op de kwantiteit en de kwaliteit van de spraak van de asielzoeker in al zijn verwoorde taalvarianten. Bij deze eerste verkenning kan worden vastgesteld wat de sfeer tijdens het gesprek is, of er zo te horen spontaan gepraat wordt, welke talen de tolk spreekt, of er dingen gebeuren die de kwaliteit van de analyse ernstig bedreigen: zoals een asielzoeker die de hele opname huult, mobiele telefoons die steeds afgaan, een baby die door het gesprek heen huult, of een asielzoeker bezwaar maakt tegen de tolk of een ambtenaar die boos wordt. Daarnaast kan een inschatting worden gemaakt of er voldoende spraak in iedere taal is opgenomen voor een redelijke analyse. Op basis daarvan kan al worden vastgesteld of een aanvullende bandopname nodig is. Deze werkzaamheden beogen de gevolgen van het hierboven geschetste methodologisch problemen tot een minimum te beperken en dragen bij tot een zorgvuldige taalanalyse. Het kunnen beoordelen van de kwantiteit en kwaliteit van verschillende taalvarianten in het licht van de onderliggende methodologische problemen is alleen mogelijk door linguïstisch geschoold personeel.

8. Valkuil 4: Juridisering van linguïstische argumentatie: ‘de linguïstiek levert niet altijd een éénduidig antwoord’ versus ‘de rechter kent maar één waarheid’.

De laatste valkuil betreft een problematiek die binnen de toegepaste taalwetenschap nog nauwelijks is onderkend. Behalve in de forensische linguïstiek is er weinig ervaring van taalkundigen met de inschakeling van hun expertise in juridische procedures. Linguïsten kunnen buitengewoon bekwaam zijn in het object van hun studie, maar dat betekent niet zij op een adequate wijze kunnen ingaan op of omgaan met een juridische vraagstelling. In de opleiding van (toegepaste) taalwetenschappen wordt hieraan geen aandacht besteed. Dat betekent dat de inschakeling van linguïsten die vanwege hun expertise onontbeerlijk zijn wel moet worden begeleid door een bemiddelende instantie, die het juridische en het taalwetenschappelijk referentiekader op elkaar kan afstemmen. Op dit punt heeft De Taalstudio de afgelopen jaren een zelfstandige expertise opgebouwd.

Deze specifieke kwaliteit komt tot uitdrukking in onderstaande werkzaamheden van De Taalstudio die dus als noodzakelijk onderdeel van de voorbereiding van de contra-expertise moeten worden opgevat:

- Beoordelen van de argumenten in de taalanalyse van BLT.

- Beoordelen van de interpretatie die in een uitgebrachte beschikking of een voornemen aan de resultaten van de taalanalyse is toegekend, het opstellen van een dossieranalyse ten behoeve van de asielzoeker of diens gemachtigde, waarin de beoordeling van de taalanalyse (deze kan positief of negatief zijn) wordt gemotiveerd.
- Het opstellen van een Plan van Aanpak voor de asielzoeker of diens gemachtigde waarin de mogelijkheden van een contra-expertise per zaak helder uiteen gezet worden.

Deze werkzaamheden beogen de inschakeling van linguïsten ten behoeve van een zorgvuldige taalanalyse te waarborgen. In de eerste plaats gaat het er om na te gaan wat de linguïstische basis is van de *waarschijnlijkheid* resp. de *zekerheid* van het eindoordeel in het taalanalyserapport. Vervolgens moet beoordeeld worden of en hoe in de betreffende casus een contra-expertise een rol kan spelen. Ten slotte moet vastgesteld worden welke aspecten daarbij in acht moeten worden genomen. Hierbij moet worden opgemerkt dat de bewaking tegen deze valkuil ook gebeurt tijdens het review-proces van De Taalstudio bij de totstandkoming van het rapport van de linguïst in de tweede fase van contra-expertise. De Taalstudio let scherp op de potentiële fricties tussen een juridische en linguïstische argumentatie en probeert deze waar nodig binnen beide - juridische resp. linguïstische - referentiekaders te verhelderen. Dat gebeurt door het informeren van de expert en het becommentariëren van zijn rapport.

9. ‘Koppelen van de juiste deskundige’ ofwel ‘verantwoord linguïstische arbeidsbemiddeling’

Aan het einde van mijn betoog kom ik terug op de werkzaamheid die het COA wel accepteert als kernactiviteit van De Taalstudio bij de voorbereiding van de contra-expertise en wel deze: het bepalen welke deskundige de zaak in de tweede fase zou moeten beoordelen.

Als conclusie bied ik een herformulering van de eerder genoemde taakopvatting van een agency die zich richt op hoogwaardige arbeidsbemiddeling. Deze luidt als volgt. Bij het zoeken naar een geschikte *linguïst* voor de beoordeling van een *taalanalyserapport* van de IND is het niet een kwestie van een eenvoudige greep uit de kaartenbak om een *linguïst* aan een *taalanalyserapport* te koppelen

De Taalstudio doet vier dingen: (1) men inventariseert de *competenties* van *potentieel beschikbare* of *te acquireren* contra-experts binnen de wereldwijde beroepsgroep van linguïsten; (2) men bepaalt de specifieke door de contra-expert uit te voeren taken, te weten de reconstructie van *talensituatie, het taalprofiel, en de migratiegeschiedenis verwoord in het voorliggende rapport* en *te verwachten bij de asielzoeker*; (3) men analyseert de linguïstische en taalspecifieke *kwalificaties* die nodig zijn voor het succesvol uitvoeren van deze taken. Alleen op basis van dit vooronderzoek kan (4) een *matching* plaatsvinden, die *uitzicht* biedt op een hoogwaardige *taakvervulling* door de aan te stellen contra-expert.

Zoals uit de beschrijving van de werkzaamheden blijkt, kan De Taalstudio op basis van de eerste fase ook adviseren af te zien van een contra-expertise. Dat is een belangrijk voordeel voor de financier.

10. Noodzakelijke tijdbesteding

Desgevraagd geef ik ten slotte een inschatting van de benodigde tijdbesteding. Deze inschatting is gebaseerd op mijn ervaring en begeleiding van diverse toegepast taalkundige onderzoeksprojecten naar meertaligheid, taalvariatie en interculturele competenties en de inzet van externe deskundigen daarbij. Daarnaast maak ik gebruik van kennis vanuit de begeleiding van diverse stages en bachelor- en masterprojecten bij De Taalstudio. Op basis daarvan meen ik zicht te hebben op de draagkracht en inzet van de medewerkers en hun werkzaamheden. Bij de inschatting van de tijdbesteding maak ik onderscheid tussen minimale en maximale waarde. De concrete besteding hangt namelijk af van de talige complexiteit van elk afzonderlijk geval.

	Werkzaamheden door taalkundige medewerkers van De Taalstudio (zonder de werkzaamheden van de aan te zoeken deskundige(n) voor beoordeling van de bandopname)	Tijdsbesteding: minimale en maximale waarde.
(1)	In kaart brengen van migratiegeschiedenis van de asielzoeker, verwerken van gegevens over de levensloop van de betrokken asielzoeker en diens gestelde herkomst, vergelijking van deze gegevens met gedetailleerde interne en externe bronnen en specifieke informatie inwinnen bij onafhankelijke deskundigen.	0,5 tot 3 uur
(2)	Opstellen van het verwachte taalprofiel van betrokkene in het licht van diens gestelde levensloop	10 minuten tot 1,5 uur
(3)	Beoordelen van de argumenten in de taalanalyse van BLT	0,5 tot 1 uur
(4)	Beoordelen van de kwalificaties ter zake van de analist en de linguïst die de taalanalyse van het BLT hebben uitgevoerd	10 minuten tot 0,5 uur
(5)	Bepalen over welke de taal of talen het onderzoek moet gaan	10 minuten tot 1 uur
(6)	Vaststellen wat de vraagstelling van het taalonderzoek kan zijn	10 minuten tot 1 uur
(7)	het bepalen welke deskundige de zaak in de tweede fase zou moeten beoordelen.	10 minuten tot 2 uur
(8)	Vaststellen of er aanvullende informatie nodig is voor het onderzoek in de tweede fase	1 uur
(9)	Beoordelen van de interpretatie die in eenmaal uitgebrachte beschikking of een voornemen) aan de resultaten van de taalanalyse is toegekend, het opstellen van een dossieranalyse ten behoeve van	0,5 tot 1 uur

	de asielzoeker of diens gemachtigde, waarin de beoordeling van de taalanalyse (deze kan positief of negatief zijn) wordt gemotiveerd	
(10)	Het opstellen van een Plan van Aanpak en een Dossieranalyse voor de asielzoeker of diens gemachtigde waarin de mogelijkheden van een contra-expertise per zaak helder uiteen gezet worden.	2 tot 4 uur
(11)	Per taal (in veel zaken is meer dan een taal relevant voor de taalanalyse) beoordelen van de kwaliteit en de kwantiteit van de spraak die beschikbaar is op de opname van het taalanalyse-interview.	1 uur
(12)	Vaststellen of een aanvullende bandopname noodzakelijk is	10 minuten tot 1 uur

De werkzaamheden vergen in totaal minimaal 6 uur 30 minuten en maximaal 18 uur.

11. Slot

Vanuit een arbeidsmarkttechnische perspectief kan men ten slotte de werkzaamheden van De Taalstudio het best vergelijken met die van een detacheringbureau. De Taalstudio detacheert op tijdelijke basis een expert binnen een bestaand institutioneel kader. Als detacheringbureau is het verantwoordelijk voor de selectie van het personeel en de begeleiding van de lopende werkzaamheden tot dat de taak van de expert is volbracht en de detachering afloopt. Het detacheringbureau is aanspreekbaar op de kwaliteit van de geleverde werkzaamheden door de gedetacheerde. Voornoemde werkzaamheden van De Taalstudio vormen gezamenlijk een noodzakelijke invulling voor een zorgvuldige selectie, adequate begeleiding en linguïstisch en juridisch verantwoorde kaderstelling van de contra-expertise.

12. Referenties

- Bronsdijk, M. (2006) Interpreter in the language analysis interview: translation machine or second interviewer? Universiteit Utrecht: Letteren - Communicatiestudies
- Bührig, Kristin / House, Juliane / Thijs, Jan D (Eds.) (in press) Translatory Action and Intercultural Communication. St. Jerome Publishing
- Ehlich, K. (2005) „Sprachenvielfalt – Grenzüberschreitungen“, in: H. Huget, C. Kambas, and W. Klein (eds.), Grenzüberschreitungen. Differenz und Identität im Europa der Gegenwart. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 105-113
- Labov, W. (1972). *Sociolinguistic Patterns*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Language and National Origin Group (2004) Guidelines for the Use of Language Analysis in Relation to Questions of National Origin in Refugee Cases (In Zwaan,

- Karin (red.) De taalanalyse in de Nederlandse asielprocedure. Een juridische en linguïstische verkenning. Nijmegen: Wolf Legal Publishers, Bijlage III, 1-6).
- Ministerie van Justitie Immigratie- en Naturalisatiedienst. Gemeenschappelijk Centrum Kennis, Advies en Ontwikkeling (GC KAO) Bureau Land en Taal. (2007) Vakbijlage Taalanalyse. In: Zwaan, Karin (red.) (2008) De taalanalyse in de Nederlandse asielprocedure. Een juridische en linguïstische verkenning. Nijmegen: Wolf Legal Publishers. Bijlage 1, 1-2
- Porila, Astrid / Thije, Jan D. ten (2008) Ämter und Behörden. In: Jürgen Straub, Arne Weidemann und Doris Weidemann (Hg.) Handbuch interkulturelle Kommunikation und Kompetenz. Stuttgart: Metzler, 699 – 707.
- Porila, Astrid / Thije, Jan D. ten (2008) Gesprächsfibel für interkulturelle Kommunikation in Behörden. München: Meidenbauer
- Thije, Jan D. ten (2007) Taalanalyse in een meertalige asielprocedure. In themanummer ‘In Gesprek’. Toegepaste taalkunde in Artikelen, 71-84. Tevens verschenen in Zwaan, Karin (red.) (2008) De taalanalyse in de Nederlandse asielprocedure. Een juridische en linguïstische verkenning. Nijmegen: Wolf Legal Publishers, 121-135.
- Thije, Jan D. ten (2008) Language politics at the European border; The language analysis interview of asylum seekers in the Netherlands In: Georges Lüdi, Kurt Seelmann, Beat Sitter-Liver (Eds.) Sprachenvielfalt und Kulturfrieden Sprachminderheit - Einsprachigkeit - Mehrsprachigkeit: Probleme und Chancen sprachlicher Vielfalt, Fribourg: Paulus-Verlag / Academic Press und Stuttgart: Kohlhammer Verlag, 227 - 251